

Gyimesi László

NYÁRVÉG, TÉRZENE

Nyárvég. Nem nyugszik senki ezen a fáradt délutánon?
Harsog a térzene, csupa kapitány fújja, baka egy sincs.
Mire is kellenének a bakák? Majd a háborúban, akkor,
Majd kellenek, hős halottnak, bűnbaknak, győztesnek akár,
Csatolmányoknak a kapitányok előléptetési okiratához,
Majd kellenek a bakák, de most ne zavarják a keringőkirályt.

Ülünk a faszor árnyán, fiam, menyem, feleségem, jó itt,
Szemsarkunkban a bronzhalászos, a hattyúk, vadkacsák,
Füredi sétánk mindig idevezet, ha van zenekar, ha nincs,
Bort kóstoltunk az elébb, én a többiek helyett is, a szárazakat,
Vitorlacsúcsokon apró zászlók helyeslik döntéseinket,
Lobognak, miért ne lobognának, megjött a nyáresti szél.

Láttam az óceánt, gázoltam a dagály hírhozó hullámaiban,
Mégis ez itt az én tengerem, Fűzfőtől egész Keszthelyig,
Mindig az a fővárosa, amelyikben így este jól érzem magam,
Legalább hetven székhelye van, ugyanannyi zsongó kikötője,
Nádasok botló szerelmeket dajkálnak, hajdanit, mait, holnapit,
S a sátrak izzó levegőjét csak a hajnal cseréli takaróra.

Térzene, nyárvég. Hullámok halk nesztét dobszó cifrázza,
Kürtök, trombiták, tubák, pisztonok, egy horpadt harsona,
Felettük fuvolák, klarinét, oboa, fagott, két eltévedt szaxofon,
Mind azt hirdeti, zengi, késik az ősz idén, a tél meg elmarad,
A temetőket felszántják, gyerekvárak lesznek az ispotályok,
S Tagore hársain gránátalma terem, illatos levében új nyarak.

Miért emlékeznek mentőautókra, a szorongó kórtermek szagára,
A borzongató és hidegére, a kimért idő ketyegő pokolgépeire,
A soha kellőképp el nem söpört romokra, a bedöglött jóslatokra,
Miért emlékeznek bármire, amikor derűs holnapot ígér a zene,
S ez a nap nem fog sohasem véget érni, ritmus, dallam, aranyhíd,
A harcosok lepihentek, csak a zenészek fújják, fújják rendületlen.

Pannon Tükör, 2012/4.

■ Gyimesi László 1948-ban született Keszthelyen. Verset és prózát is ír.

Makkos Péter

FELEDÉS

„Végül is, ki beszél ma már az örmények
megsemmisítéséről?”

(Adolf Hitler)

Pari irigun, Aram, mondta a nő, és elmosolyodott. Lázár Áron ettől egy pillanatra megtorpant, még néhány lépéssel a kertkapu előtt. A magasságtól amúgy is elgyengült lábai majdnem összeesektek alatta. A mindenét átjáró borzongás most nem a meghűlés hidegrázása volt, egy angyal keze simított végig a csigolyáin. Hallotta már ezt az üdvözlést. Legutóbb Franz Werfel nagyregényében, *Die vierzig Tage des Musa Dagh*-ban olvasta, és már akkor ugyanezt érezte. Pari irigun. Egy ébresztető anyai érintés. A feledés vastag takarója alatt mocorogni kezd a gyermek, egy emlék. Végül mégsem bújik elő. Újra mozdulatlanul dermed. Mély álomba merül.

A regényt időse nevelőanyja nyomta a kezébe néhány éve. Ha valamit meg akarsz tudni az örmény sorsáról, fiam, akkor olvasd el ezt, mondta az asszony, és még annyit fűzött hozzá, hogy ez a törökországi örmények kiirtásának hiteles dokumentuma. Akkor nem olvasta el.

Abban az időben inkább az erdélyi, főleg az aradi örménység története érdekelte volna. A nevelőszülei elmondása szerint az ő családja onnan származott. Ő maga állítólag Lázár Vilmosnak, az aradi vértanúnak a rokona. Ez sokkal inkább izgatta a fantáziáját, de amikor levéltári kutatásai során semmit nem talált a saját családjára vonatkozólag, elbizonytalanodott, és felfüggesztette a vizsgálódást. Azóta sem folytatta.

Néhány hónapja viszont, amikor két éve elhunyt mostohaapja után nevelőanyját is el kellett temetnie, eszébe jutott a Werfel-könyv, és néhány nap leforgása alatt elolvasta. Jó időre a mű bűvkörébe került. Kellő időben, és a kellő helyen kiadott remekmű, mégis hiába, gondolta. Vagy lehet, hogy mégsem eléggé időben? 1933-ban. Túl későn. Ráadásul egy zsidó írta. De lehet, hogy még csak nem is ezen múlik. Ez a legvalószínűbb. Az irodalom kevés.

Emlékezett, hogy a regényt a nevelőszülők németországi rokonai hozták, ajándékba, néhány éve, 1936 őszén. Akkor még nem volt háború. Azok az emberek azért jöttek, hogy rábeszéljék az öregeket, költözzenek velük együtt Párizsba, ott biztonságban lesznek. Folyton csak

Hitlert emlegették. Hogy el fog idáig, és még sokkal messzebbre érni annak az örültnek a keze. Az öregek meg azt mondták erre, hogy Hitler a zsidókat gyűlöli, nem az örményeket, ráadásul szerintük háború sem lesz, ezért ők inkább maradnának. És maradtak. Azt, hogy a háborút, és nagyon úgy tűnik, hogy Hitlert illetően sem lett igazuk, nem kellett megérniük.

Jobb nekik, gondolta most Lázár Áron, két hónappal 1939. szeptember 1-je után, mikor a kertkapu felé igyekezve a viharos szélben és zuhogó esőben meghallotta az annyira ismerős köszönést.

Az imént még el akarta küldeni a látogatókat néhány pengő kíséretében. Bentről, a házból úgy látta, hogy egy cigányasszony meg a gyerekei állnak a kapuban, nyilván azért, hogy pénzt vagy ételt kolduljanak, vagy a nő rásózzon valami olcsó árut. Már jó ideje pokrócokba csavarodva kuporgott benn a házban, és érezte a nyakán, arcán, halántékán, hogy valaki szünet nélkül figyeli. Érezte, de szorongását eleinte betudta a láz hatásának. Igyekezett nem figyelni rá. Ahogy a többi dologra sem, ami valamennyire is zavarhatta. Hiszen ezért jött ide, ebbe a nevelőszülőktől örökölt, csendes, vidéki házba. Elmenekülni a világ elől. Nem engedni, hogy bárki vagy bármi megzavarja a magányát. Pihenni, egyedül lenni kicsit, mindenekelőtt. Meg most, hogy teljesen magára maradt, kideríteni végre, ki ő egyáltalán. Hiszen nincs múltja. Valami mégis kell, hogy legyen. De ami van, kevés. Csupán egy név. De nem, mégsem. Ami van, nem csupán egy név. Lázár Vilmos. Igen. Ha valami, hát ez a név igazán sok. Ennyi elég. Ebből ki lehet indulni. Sőt ennél akár meg is lehet állni, ha esetleg nem jutna semmire. Ez a név tiszteletet ébreszt, megbecsülést hordoz. Ezt a múltat szerette volna, de most valamiért mégsem tudta a sajátjának érezni.

Egyfolytában rázta a hideg, és egyre vadabb köhögésrohamok gyötörték. És mind bosszantóbbá vált az a furcsa érzése, hogy szüntelen figyelik. Lázár Vilmos, ismételtette magában. Hozzá kéne valamilyen módon eljutni. De hogyan? Hiszen alig tud valamit az édes szüleiéről, gondolta.

A nagyszüleit egyáltalán nem ismerte. Ahogy az anyját sem. Állítólag a szülésbe halt bele. Aradon, igen ott született ő, Lázár Áron, az aradi vértanú rokona. Utána vitte fel édesapja Budapestre. Órá még valamennyire emlékszik, bár csak homályos, kontúrtales képek villannak fel olykor. Tisztán nem tudná felidézni Lázár Áron vonásait. A kezére még emlékszik. Meg a hangjára, dohányfüst- és borszagára is olykor. Ritkán látta. Már akkor is a későbbi nevelőszüleinél lakott. Egy-

folytában úton volt az apja. Üzleti úton, ahogy a mostohái később mesélték. Aztán ő is korán meghalt. Állítólag agyvérzésben. Lázár Áron hatéves volt.

Aznap nagyon türelmetlenül várta haza. De ő nem jött. Többet sohasem. A nevelőanyja mondta el neki a hírt, hogy az édesapja nem jöhet érte, mert felment a mennyországba az anyjához. Azt is mondta neki, hogy egyszer mindenki meghal, még ő, Lázár Áron is, ez így van rendjén. Erre a gyerek iszonyatos ámokfutásba kezdett, ajtókat csapkodott, fiókokat ráncigált ki a helyéről, tükröket, vázákat tört össze, és zokogva ordította, hogy miért, meg hogy mikor, és hogy ő nem akar, soha nem. Nem lehetett megnyugtadni. Csak órákkal később, a halálos fáradtság győzött a rohamon, amikor végre álomba nyoszorította magát. Már a halálhírt fogadva azonnal érezte azt a rémisztő ürességet. De talán már az apjára várva is. A most már soha véget nem érő várokozás közben. Aztán szép lassan megszokta azt az apja dohány- és borszaga, hangja és érintése helyére, illetve a fogason lógó ruháiba zúduló időtlen hiányt.

Később, már kamaszkorában, gyűlölettel gondolt Lázár Áronra, hogy ő is annyira korán elhagyta, igen, hogy akkor az apjával együtt végképp elhagyta őt a múltja. Aztán ez a harag is elmúlt. Ha bizonyosat nem is tudhat meg, ott maradt neki egy név, ami elég, amire büszke lehet.

Ezek jutottak Lázár Áron eszébe, amikor ledobva magáról a pokrócot hirtelen felállt, és körbenézett, majd fel-alá mászkált a házban, hátha valakit mégiscsak talál ott. Már biztos volt benne, hogy valaki vagy valakik figyelik. Egy pillanatra megállt az ebédlő közepén, lehunyta a szemét pár másodpercre, és figyelt. A fogai most jól hallhatóan koccantak össze gyors egymásutánban, ahogy a láztól az egész testét rázta a hideg. Aztán szép lassan elindult abba az irányba, amerre a figyelő tekinteteket sejtett e. Az ebédlő ablakánál állt meg. Kifelé bámult. Nem húzta el a függönyt, azon keresztül is látta, hogy egy hosszú szoknyás, fejkendő asszony áll a kapuban a mogyorófa alatt két szénfekete hajú gyerekekkel. Mit akarhatnak ezek itt, nemsokára besötétedik, tűnődött. Ekkor gondolt arra, hogy valószínűleg egy cigányasszony az, még a gyerekeit is magával hozta ebbe az ítéletidőben, hogy megessen rajtuk az emberek szíve, így biztos, hogy mindenhol csurran-cseppen valami. Igaza is van, gondolta Lázár Áron. Vastag pulóvert húzott, kabátot vett, magához vett egy kevés pénzt, és amennyire a láztól elgyengült lábai engedték, kisietett.

Már amikor megpillantotta a három alakot, átvillant az agyán, hogy van a megjelenésükben valami egészen furcsa, ahogy ott állnak a viharos esőverésben. De ez a gyanakvó gondolat rögtön elillant, amikor közelükbe ért, és a nő ráköszönt. Ráadásul, ha nem is a nevén, de mindenesetre Aramnak szólította, ami nagyon is hasonlít az Áronra. A gyanakvás helyére aztán szép lassan nyugalom áradt, ahogy lábait erőteljesen mozdítva tovább indult, és míg a kapuhoz ért, jobban szemügyre vette a nő arcát. Nem az volt az első gondolata, hogy a nő szép, bár kétségkívül az volt. Finom vonású, ráncatlan arcát gazdagon hímzett kendő keretezte. Szinte aránytalanul nagy, sötét, mandulavágású szemével mintha a semmibe bámult volna, pedig egyenesen rá, Lázár Áronra nézett. Ismerős volt ez az arc, de a férfi egészen biztos volt benne, hogy még sohasem találkoztak. Mégis olyan érzése volt, mintha eddigi élete során minden áldott nap látta volna ezt az arcot. A gyerekek ott álltak a nő két oldalán. Kísértetiesen hasonlítottak az anyjukra, és ugyanúgy néztek. Rá, Lázár Áronra, de mintha inkább a semmibe. Ekkor a férfi megint vad köhögőrohamot kapott, jó egy percig eltartott, a végén már öklendezett, fuldoklott. Amikor abbamaradt, elvette a szája elől a kezét, a tenyerébe nézett. Sápadt bőrén piros nyálcseppek ültek. Zsebkenőbe törölte. Elnézést kért a csúnya látványért, de a nő nem szólt semmit, csak mosolygott rá tovább. Lázár Áron kinyitotta a kertkaput, és a ház felé indult. A nő és a gyerekek hang nélkül követték.

Ahogy a házba értek, Lázár Áron rögtön hellyel kínálta őket az ebédlőasztal felé mutatva. Ezután ismét elnézést kért, magukra kell hagynia őket egy pár pillanatra, mondta, majd az emeletre vándorolt. Mire felért a lépcső legfelső fokára, alig kapott levegőt a kimerültségtől. Fájt neki minden lélegzetvétel, rázta a hideg és szédült. Odalépett az egyik szekrényhez. Tiszta törölközőket vett elő belőle, hogy a vendégei megszárítkozhassanak. Ezután bement a hálóba, megvetette az ágyakat, mondván a jövevényeket ilyen későn már nem engedheti útnak. Most gondolt először arra, hogy még meg sem kérdezte tőlük, mit akarnak egyáltalán. Többször eszébe jutott az is, hogy a nő tudta a nevét. Persze nem egészen pontosan, de az mindegy. Valahonnan tudtak már róla, nem véletlenül látogatták meg, gondolta. Na de honnan? Ez a kérdés ötlött fel benne, amikor újabb köhögési roham tört rá, a végére teljesen összegörnyedt, végül már térdre esett, a kezein támaszkodott, és véres nyál csorgott a szájából. Mikor vége lett a rohamnak, feltakarította a parkettáról a vérfoltot, magához vette a törölközőket, aztán bizonytalan léptekkel elindult lefelé a lépcsőn.

Már majdnem leért, amikor látta, hogy vendégei már az asztal körül ülnek, és hallotta, amint éppen egy szöveget kezdenek mormolni halkan. Már az első néhány szó hallatán ráismert a Miatyánkra. Ezt az egyet tanulta meg örményül még gyerekkorában, azóta is így imádkozott, ha nagy ritkán Istenhez fordult segítségért. Háir mer, vor herghiniš jesz, szurp jekh'itzi ánun ko, jegheszte árkájutjun ko, jekh'itzin gámk ko, hallotta, és megint megborzongott jólesőn, aztán szépen halkan, a lépcsőn megállva ő is bekapcsolódott. Vorbesz herghiniš jev hergri. Ęzhátz mer hánábázort dur mez ájszor, jev togh mez ězbárdisz mer, vorbesz jev mek toghumk merotz bárdábanátz, jev mi dánir ězmez i portzutjun, ájl pěrghia ězmez i tsáre. Zi ko e árkájutjun jev zorutjun jev párk, hávidiánisz. Ámen.

Az ima befejeztével Lázár Áron az asztalhoz lépett, és a törölközőket a vendégek felé nyújtotta, de azok nem vették el tőle. Most látta csak, hogy a nő meg a gyerekek egyáltalán nem áztak el. Nyilván a mogyoróbokor, hát persze, gondolta, az védte meg őket az eső elől. A törölközőket letette a kandalló elé, majd ő is helyet foglalt az asztalnál. Pokrócot húzott magára, kegyetlenül rázta a hideg. Kisvártatva megszólított a őket. Udvariasan rákérdezett, hogy miért keresték fel tulajdonképpen. De azok nem válaszoltak, csak néztek rá azokkal a nagy, csodálkozó szemeikkel. Biztosan nem tudnak magyarul. Igaz is, gondolta, már elsőre látta rajtuk, hogy nem magyar örmények. Fel akarta tenni a kérdést németül is, remélve, hogy megértik egymást, de a nő a szavába vágott, és örményül kezdett beszélni. Lázár Áron rögtön jelezte arcával, kezével, hogy egy szavát sem érti, de az asszony nem törődött vele, csak mondta tovább szünet nélkül.

Először kellemesen, már-már énekelve mesélt, mint egy szép keleti dallam, tűnődött Áron, és hogy nagyon is ismerősen cseng neki ez a hang, de aztán ugyanaz elmondhatatlanul idegennek hatott, amikor sírósá, remegőn elcsuklóvá vált, olykor nyöszörgésbe, máskor meg halálsikolyoszerű üvöltésbe torzult. Mindezzel egy időben a szobát hol virágillat, hol pedig átható izzadságszag és gyomorbűz vagy elviselhetetlen dögszag árasztotta el. Ami ennél is ijesztőbb volt, hogy a furcsa beszéd alatt a vendégek külseje elváltozott egy-egy másodpercre. Volt egy pillanat, amikor a nő fedetlen, duzzadt mellekkel, rémült arccal ült Lázár Áronnal szemben, és ez az arc először egyre vörösödött, aztán lassan elkékült, mintha valaki fojtogatná az asszonyt, de a következő pillanatban már megint ruhában, sértetlenül folytatta a monológot. Aztán rövid idő múlva megint bevillant egy rémkép. A nő teljesen ru-

hátlan volt, testén hullafoltok jelentek meg, merev, eltorzult arcán csak a száraz, hámló, szétrepedezett ajkak mozogtak, és ekkor a gyerekekre nézett Lázár Áron, és az imént még csodaszép fejük helyén csak aszott koponyák voltak, üres szemüregükön ki-be mászkáltak a bogarak.

Mikor az asszony befejezte a beszédet, Lázár Áron nem bírt megszólalni. Émelygett a szagoktól, és attól, amit látott. Arra gondolt, hogy csakis a láz művelheti ezt vele. Ekkor a nő a kötényéből három gránátalmát tett az asztalra, majd szoknyáját a hasáig felhúzza, a combjait széttárva, alsóneműjét felgyűrve és félrehúzza dús, fekete szőrrel borított szeméremajkai közé nyúlt, mélyen magába, és ékszereket húzott ki a vulvájából, amiket aztán szép gondosan az almák mellé helyezett el, és mindeközben hangosan nevetett.

Lázár Áron ledobta magáról a pokrócot, és szó nélkül kirohant a ház elé. Térdre rogyott, és négykézlábra ereszkedve öklendezett. A láz, a rohadt betegség, nyugtatta magát, ez az egész csak lázalom. Kitörölte a szeméből a könnyet, és felállt. Most vette csak észre, hogy besötétedett, az eső már alig szemerkélt, de a szél még mindig viharos volt. Lázár Áron mélyeket lélegzett, hogy feje mielőbb kitisztuljon.

Visszament a házba. A nő meg a gyerekek eltűntek. Lázár Áron megnyugodott. Valóban csak képzelődött. Az egész nem volt más, mint rémkép, beteg hallucináció, gondolta, és kínjában nevetni kezdett magán, hogy is rémülhetett meg ennyire, mikor tudja jól, csak a betegség tünetei ezek. Most pedig lefekszik aludni, határozott, ha szerencséje van, a pihenéstől majd csillapodik a láz. Éppen indult volna, de a következő pillanatban meglátta az asztalon az almákat és az ékszereket. Egy pillanatra teljesen megbénította a félelem. Aztán nagy nehezen mégis elindult. Szép lassan körbejárt a földszinten. Minden helyiségbe, sarokba benézett. Senkit nem talált.

Küszködve, erőlködve botorkált fel az emeletre. Benézett a hálóba. Senki. Sehhol senki. Hirtelen az ablakon akadt meg a tekintete. Ahogy a mozdulatlan függöny mögött lóbálja a fa ágait a szél. Eszébe jutott a nő meg a gyerekei, ahogy ott állnak a kapuban a mogyorófa alatt, és fúj a szél, de a ruhájuk, hajuk meg sem rezdül. Ez volt annyira furcsa rajtuk.

Elindult lefelé a lépcsőn. Mikor az aljára ért, látta, hogy az ebéd-
lőasztalt népes társaság veszi körül, és ott ülnek, neki háttal, nemrég eltemetett nevelőszülei. Megtorpant. Egyre hevesebben vert a szíve. Csak állt, és figyelte a jelenetet. Örmények ültek ott, és örményül beszéltek. Valamit ünnepeltek. Bor volt az asztalon, meg az ottfelejtett almák és ékszerek. Ezeket egy pillanattal később egy szomorú tekintetű

férfi húzta maga elé, majd szépen, egyenként a zsebébe rakta mindet. Lázár Áron felismerte az apját, akihez most a nevelőapja szólt magyarul. A Nemeszisz-hadművelet elérte a célját. Talat pasa már egy éve és most már Ahmed Dzsemál is halott, Enver pedig a napokban esett el, Levon Lazarjan. Ünnepelj a többiekkel te is, ne szomorkodj, kérlek. Ezt mondta a nevelőapja. Mire Lázár Áron apja tört magyarsággal, de jól érthetően azt válaszolta, hogy a bosszú, ha teljes is, mindig kevés. A három szörnyeteg elpusztult, de Áram anyja és testvérei soha nem támadnak fel. De Áram még itt van, Levon, mondta a nevelőanyja. Az meg csak nézett szomorúan, és bólintott tétován.

Lázár Áronból rövid kiáltás tört elő, de az rögtön egy újabb görcsös köhögésbe fulladt. Többé nem jött ki ép hang a torkán. Vért köpve rogyott a padlóra, közben próbálta az asztal felé vonszolni magát. A roham sehogy nem akart szűnni, már levegőt venni sem bírt, fuldokolva köhögött, úgy állt fel remegve, erőlködve a földről. A szemében összegyűlt könnytől csak homályosan látta, hogy az asztalnál már csak Levon Lazarjan ül, és pisztolyt fog a halántékához. A fiú hatalmas lendülettel indult meg apja felé, mintha tényleg hinné, hogy meg tudja változtatni azt, ami elmúlt. A következő pillanatban elvesztette az egyensúlyát, és az asztal sarka nagy sebességgel repült felé. Lázár Áronnak elsötétült a világa. Megszűnt a köhögés. Egyszerre könnyebb lett minden. Amikor felállt, egy test feküdt az asztal alatt. Lázár Áron az arcát nézte, ahogy az visszamered rá, az alatta összegyűlt vértócsából. Olyan ismerős, gondolta. Először a nő jutott eszébe róla, aki a gyerekeivel nála járt az imént. Csak pár pillanattal később ismert saját magára. Aztán megint azt érezte, hogy figyelik. Megfordult, arra, amerre a figyelő szem-
párokat sejtette. Ott állt az apja, édesanyja és két testvére.

Elindultak mind az öten, egyszerre, a falon át, ki a házból, ki az emlékezetből, oda, ahová ezek az örmények a nagy csodálkozó szemekkel mindig néznek.

PoLiSz, 2012. augusztus